

Sufisme og religion

Et blikk inn i sufisme, en mystikertradisjon kjent for sitt fredsskapende og tolerante medmenneskelige uttrykk.

Av Kjersti Opstad

I vårt samfunn i dag er det å ha en tro i stor grad stigmatisert, islam er i likhet med spirituelle og nyreligiøse trosformer spesielt utsatt for angrep. I sufismen møtes spirituell tro og islam, og man skulle derfor kanskje tro at de som følger en sufi-vei ville være spesielt utsatt for stigmatisering. Men isteden ser man ofte at sufismen holdes frem som en mulig bro mellom ulike religioner og ulike kulturer, som en mulig løsning i en urolig verden.

Denne artikkelen er et forsøk på å sette ord på noe av det som gjør sufismen så unik. Hva er sufisme og hva er sufismens forhold til det religiøse? Artikkelen er skrevet ut fra perspektivet til vestlig sufisme, dog med klare linjer dypt inn i hjertet av Chisti-ordenen og med stor kjærlighet til og i respekt for våre muslimske søsken.

Kjærlighet er min religion

Å Vidunderlig! En hage midt mellom flammene.

Mitt hjerte er i stand til å innta enhver form:

Det er en beitemark for gaseller og et tempel for kristne munkar,

Et tempel for idoler og for Kaa'bas pilegrimer,

Og det er Toraens tavler og Koranens vakre ord.

Jeg følger kjærlighetens religion.

Den veien kjærlighetens kamel vandrer, det er min religion og min tro.

Ibn Al Arabi

Hvis noen spør deg: "Hva er sufisme? Hvilken religion er det?", kan du svare: "Sufisme er hjertets religion, den religion hvor én ting er av den største betydning, og det er å søke Gud i menneskenes hjerte." Sitat fra Hazrat Inayat Khan: Religiøs Gatheka 1 - hjertets religion.

Kveldens tema er kjærlighet

Kveldens tema er kjærlighet,

Og i morgen kveld også.

Når jeg tenker over det

så ser jeg ikke et bedre tema å snakke om

frem til vi alle dør!

Hafiz

"Mange forbinder ordet sufisme med islam, og de fleste av verdens sufier har også tilknytning til islam. Enkelte muslimske sufier trekker linjene i sufismen direkte tilbake til Mohammed og hans følgere. De hevder at sufisme er en del av islams sunnitradisjon. Andre går enda lengre tilbake. Til antikkens Hellas; til det gamle Egypt. Hazrat Inayat Khan sier at sufismen er like gammel som mennesket selv. Ordet sufisme derimot er en neologisme, en nyskaping. Sufisme er ikke en -isme. Det er en indre transformerende erfaringsprosess, en «tasawwuf».

Sitat fra Pir Zia Inayat Khan: The Essence of Sufism.

Sufisme, - en mystikertradisjon

Både i og utenfor alle verdens religioner finnes levende mystiske tradisjoner, og på tross av ulikheter både i ytre betegnelser og i hvordan de beskriver seg selv, finnes det en felles essens. Mystikerne henvender seg ikke til religionens ytre byggverk av regler og narrativer. Mystikken henvender seg til menneskenes indre, og ber mennesket finne og foredle sin egen indre sannhet.

Også blant de som definerer seg som sufier finnes det variasjoner. Slik verdens religioner er oppdelt i ulike retninger og skoler, har også sufismen ulike uttrykk. Men selv om de ytre uttrykkene er ulike, er den indre essensen og budskapet felles:

«Studer meg så mye du bare vil, du vil ikke kjenne meg. Jeg skiller meg fra det du ser meg som på hundre ulike måter. Sett deg selv bak mine øyne og se meg som meg selv. For jeg har valgt å dvele på et sted du ikke kan se.» Rumi

For kristne mystikere vil det, tross et universelt gjenkjennelig budskap, være vanskelig å se det spirituelle budskapet utenfor den religiøse konteksten det befinner seg i. Det samme er tilfellet for buddhistiske, jødiske, muslimske og mange andre av verdens mystikere. Det spirituelle budskapet er presentert i en religiøs sammenheng, og det kan være vanskelig for tilhengerne å se det ene adskilt fra det andre. Budskapet er ett, men sannhetssøkerens forståelse er ofte farget av gjenskinnet fra mesteren man søker den gjennom.

Sentralt i mystikertradisjonene finner vi tanker om enhet, fred og om betydningen av å ta vare på menneskeheten og kloden vi bor på.

"If Sufism recognizes some central truth, it is the unity of being, that we are not separate from the Divine. The unity of being is a truth which our age is in an excellent position to appreciate — emotionally, because of the shrinking of our world through communications and transportation, and intellectually, because of developments in modern physics. We are One: one people, one ecology, one universe, one being. If there is a single truth, worthy of the name, it is that we are all integral to the Truth, not separate. The realization of this truth has its effects on our sense of who we are, on our relationships to others and to all aspects of life. Sufism is about realizing the current of love that runs through human life, the unity behind forms." Sitat fra The Threshold Society: What is Sufism?

Til tross for de sterke røttene sufisme har i islam, er den omstridt også innenfor religionen. Konservativt religiøse grupper slår dessverre hardt ned på sufi-samfunn, og i dag er sufisme forbudt i flere muslimske land. Sufier er utsatt for religiøs forfølgelse, og i flere områder hvor man tidligere har funnet sterke og levende sufi-samfunn, må sufier nå enten skjule sin identitet eller risikere livet som en følge av religiøs forfølgelse. Sufier er blant de gruppene som er svært utsatt der islamister kommer til makten. Og det er med stor sorg vi i dag registrerer at fredselskende sufier blir drept på grunn av sin tro.

Det foregår en kamp om hvem som skal eie definisjonene i islam, se Wikipedia: Sufi-Salafi relations. I denne kampen er sufien med sin tro på enhet, kjærlighet og indre transformasjon sett på som en trussel av de strenge konservative miljøene. Dagens sufier risikerer forfølgelse; ikke ulikt det kristne mystikere opplevde i tidligere tider. Budskapet om å søke Gud i sitt indre og ikke utenfor seg selv, og det faktum at sufier ikke aksepterer dogmer eller religiøse maktspill, har gjennom historien ført til sterke sanksjoner fra rettroende som har brukt religion for å oppnå politisk og verdslig makt.

Blant muslimske sufier foregår det en kamp for at sufitradisjonen skal kunne defineres innenfor rammene av islam. Det er med forståelse for dette og med minnet om den kampen kristne

mystikere måtte kjempe for sin religionsforståelse at vi kan forstå de motsetninger som i dag finnes mellom muslimske og vestlige sufier.

Muslimske sufier ønsker å definere sufisme som en del av islam, mens vestlige sufier holder fast ved sin universelle forståelse av sufisme. På tross av dette, er det når man går dypere inn i forståelsen og studiet av sufisme lite som skiller tradisjonene. Sufisme er tasawwuf; - en transformerende indre erfaring. Foredling av hjertets kvaliteter og en reise inn i seg selv med en målsetning om å komme nærmere den Guddommelige kilde.

Sufisme i Vesten / Universell sufisme

Det finnes en egen sufitradisjon i Vesten. Hazrat Inayat Khan stiftet i 1914 Sufi Order; en sufi-orden som bygger på universell sufisme, der sufismens spirituelle og universelle budskap tas ut av sin religiøse sammenheng og inn i det moderne vestlige samfunn. Inayat Khan var innviet i hele fem ulike sufi-ordener, men var nærmest knyttet til Chisti-ordenen. Han var opprinnelig musiker fra India. Khan hadde et ønske om å bringe Østens visdom til Vesten og forene den med Vestens vitenskap. Han etterlot seg en rik arv som fremdeles er levende i mange europeiske land, så vel som i USA, Canada og Australia. Hans barnebarn Pir Zia Inayat Khan er i dag øverste leder av The Inayati order (tidligere Sufi Order International.)

Hazrat Inayat Khan snakket om fremtidens religion, den religionen som hadde kastet av seg det stivnede byggverket av regler fra våre tradisjonelle religioner, og som ivaretok menneskets individuelle spirituelle søken. Han plasserte Gud i menneskets hjerte, og snakket varmt om fellesskapet som forener verdens mennesker.

En sufi anerkjenner at alle autentiske religiøse tradisjoner inneholder et element av sannhet. Han/hun har derfor stor respekt for menneskehetens forskjellige spirituelle lærere. Sufien er en person som ser skjønnet i forskjellige retnings seremonier, samtidig som hun/han erkjenner en underliggende enhet i alle.

"Sufiene ønsker å bringe mennesker, nasjoner og religioner sammen i harmoni og enhet; ved å vekke tanken på forente sjeler. Det er et budskap - ikke alene til ett samfunn eller én rase, men til hele menneskeheten. Det er ikke et bud om å gå inn i en spesiell kirke eller religion, men snarere å gå inn i det menneskelige fellesskap".

Khan hevder at det finnes like mange veier til Gud som det finnes mennesker, og fremhever at vi ikke trenger å tilhøre en bestemt religion, eller en religion i det hele tatt. Han fremhever isteden betydningen av å ha et levende hjerte i stadig vekst. Khan oppfordret også sine tilhengere til å beholde den religiøse tilknytningen de måtte ha fra før, og deltok selv i seremoniene til ulike religiøse tradisjoner. I arven etter Hazrat Inayat Khan finner vi «universal worship» hvor vi ærer alle verdens religioner i en felles seremoni. Les mer om The Universal Worship.

«Ikke kristen, ei heller jøde eller muslim. Ikke buddhist, sufi eller zen. Ikke noen religion.» Rumi, fra Say I Am You.

«En sufi viser universelt slektskap gjennom sin tilpasningsevne. I møte med kristne er hun en kristen, med jøder,- en jøde, med muslimer,- en muslim og med hinduer,- en hindu. En sufi tilhører alle religioner og derfor tilhører alle religioner også sufien. En sufi ønsker alle velkommen inn i sitt bror- og søsterskap, og på samme vis tillater de også seg selv å tilhøre ethvert annet.»

I moderne tid har skribenter ofte begått urett ved å omtale sufisme som persisk filosofi eller som islams esoteriske side. Andre har igjen feilaktig antatt at sufisme har kommet som en følge av islams påvirkning fra vediske eller buddhistiske skrifter. Enkelte orientalske forfattere har patriotisk forsøkt å gi æren til sin egen religion, mens andre igjen har forsøkt å gi æren til kristendommen.

I følge de hellige historiene nedarvet gjennom sufitradisjonen er det klart at sufisme aldri har vært eid av en enkelt rase eller religion. Selve ideen om slike skillelinjer er for en sufi vrangforestillinger som hun forsøker å rense sinnet fra. Tilsynelatende kan det se ut som sufisme må ha blitt oppbygd av elementer fra ulike religioner slik de fremstår i dag, men slik er det ikke. Sufismen er essensen av alle religioner og islams ånd.

Sufisme viser frem alle nyanser og farger som representerer de ulike religionene i verden, uten selv å inneha en noen spesiell farge. Alle profeter, helgener, vismenn og mystikere er i praksis eid av sine følgere, slik Kristus er eid av kristne og Moses av jødene. På tross av det var Jesus ikke kristen og heller ikke var Moses jøde, de var sufier, hevet over jordiske skillelinjer. Guds Elskede er selv som guder, upåvirkelige av religiøse dogmer og regler.

Sufisme er ikke religion eller filosofi, det er ikke gudedyrkelse eller ateisme, ei heller er det moralisme, eller en spesiell mystisk gren frigjort fra religiøs sekterisme. Om den skulle kunne kalles en religion, ville det kun være som en religion skapt av kjærlighet, harmoni og skjønnhet. Og skulle den kalles filosofi, vil ikke begrepet nå opp fordi en sufi gjennom metafysiske studier unnslipper den egoisme som skapes i filosofien og vekker hengivenhetens flamme samtidig som man ikke mister fornuften og logikken av syne. En sufi ber til Gud hvert øyeblikk av sitt liv, vekker Hennes Navn, samtidig som man alltid bærer med seg vissheten om at selvet selv ikke er adskilt fra Gud. ” For en sufi er ikke Gud et vesen med en personlighet, men en mektig healer som vekker sjelen fra vrangforestillingen om jordisk adskillelse, og som er en guide som leder sjelen til selvrealisasjon, livets egentlige målsetning.» Sitat Hazrat Inayat Khan, fra nettsiden University of the Heart.

Ikke en religion, ikke en filosofi, ikke teisme, ikke ateisme, ikke eid av noen andre enn seg selv. Sufisme er en indre transformerende prosess som overskrider grensene til alle eksisterende religioner. Sufisme er en menneskelig inkarnasjon av ren og transformerende ånd. Sufisme er Guds egen religion, en religion bygget på kjærlighet, harmoni og skjønnhet.

«Og du? Når skal du begynne den lange reisen inn i deg selv?» Rumi

Religionens plass i sufisme

«Et esel lastet med hellige bøker er fremdeles bare et esel». Tradisjonelt sufi-sitat.

«Det finnes kun én hellig bok, naturens sakrale manuskript; det eneste som kan gjøre leseren opplyst». Sitat fra Hazrat Inayat Khan, 10 Sufi Thoughts.

«Sufismen tilhører ingen religioner, men alle religioner tilhører sufien». Sitat fra Hazrat Inayat Khan: Song of the Prophets.

Sufismen, som altså ikke er en -isme, ber deg se bort fra manuskripter. Den ber deg om å legge bort fornuften og oppleve og, selv erfare det som bor i deg. Vær stille, sier sufismen. Vær stille og lytt til ditt eget hjerte, til naturen og til livet selv. Og dette budskapet finner vi igjen i en rik poesiarv; i flere manuskripter enn mennesket kan telle. Sufismen regner all verdens visdom som sin egen. Og samtidig som den formidler visdom med ord, hevder sufismen at ord umulig kan beskrive den. Sufisme er hinsides religion og hinsides ordene.

I alle religioner, men ikke av noen religioner. I verden, men ikke av verden. Sufisme er essens. Ren kjærlighet. Ren væren.

*Out beyond ideas of wrongdoing and rightdoing,
there is a field. I'll meet you there.
When the soul lies down in that grass,
the world is too full to talk about.
Ideas, language, even the phrase "each other" doesn't make any sense.*
Rumi

Hazrat Inayat Khan beskriver de ulike religionene som organer i en kropp. Kommet til verden til ulike tider, brakt hit av ulike mestere for å fylle den tidens formål. Fremtidens religion beskriver han som selve kroppen. Den er Essensen av alle religioner. Sufisme er kroppen som binder organene sammen og hjertet som gir alt liv.

«Religion er det som bryter ned barrierene av falskhet og leder oss mot sannhet», sier Khan. På samme måte som vann er ett og samme element som kan opptre i ulike former, så er sannheten også én. Religion kommer i ulike former, og de som ønsker å slåss om ytre former vil alltid finnes blant menneskene. Det vil også de som gjenkjenner skjønnheten i alle former, og som derfor kan bidra til å skape harmoni og fred i verden.

Khan beskriver også religion som et sett av stivnede regler, og fremhever at han har forståelse for at intelligente mennesker velger ateisme fremfor et liv innenfor disse stivnede, foreldede byggverkene. Samtidig fremhever han at det alltid finnes håp for det religiøse mennesket. Et menneske som oppriktig søker etter sannhet vil finne den.

En sannhetssøker vil finne spor av sannhet i alle religioner

En mystiker vil finne religionens hjerte skjult i religionens midte. Slik man også finner menneskets hjerte gjemt bak et beskyttende og hardt byggverk. Menneskehjertets beskyttede plassering trygt innenfor ribbeina gir for en sufi en symbolsk referanse til kjærlighetens plassering i religionene. Før man finner religionenes hjerte, må man se forbi stivnede regler og normer. Man må finne en vei gjennom alle de ofte selvoppnevnte talspersoner som fremmer stivnede ubrukelige regler og som forsøker å skjule at religionens hjerte i det hele tatt eksisterer.

Mennesker som har fremmet troen på religionenes hjerte har så vel opp igjennom historien som i vår egen tid, blitt forfulgt. Forsøk på å få menneskeheten til å glemme at religionens hjerte eksisterer er mange. Men samtidig har også disse stivnede, uforanderlige strukturene beskyttet og bevart de skjulte tradisjonene. Ved å fremme uforanderlige strukturer, bevarer religionen eldgamle forestillinger. Kanskje har presten som utfører en handling liten kunnskap om hvorfor han gjør den. Han gjør bare det tradisjonen har lært ham å gjøre. Men i handlingen ligger det gjemt et eldgammelt mystisk rituale som en kjenner av tradisjonen vil forstå og fryde seg over. Slik har religionene bidratt til å bevare nettopp det de forsøkte å skjule og utrydde. Slik har religionens harde, uforanderlige strukturer bidratt til å bevare og beskytte religionens hjerte, slik menneskets brystkasse bevarer og beskytter menneskes sårbare hjerte.

Et ubeskyttet hjerte ville vanskelig klare seg i en kald og uvennlig verden.

"Come, come, whoever you are. Wanderer, worshiper, lover of leaving. It doesn't matter. Ours is not a caravan of despair. come, even if you have broken your vows a thousand times. Come, yet again, come, come." sier den store sufipoeten Rumi.

Å forstå sufisme er å forsøke å forstå all verdens visdom, å forklare sufisme er å forklare all verdens visdom. Ord vil aldri strekke til, du vil aldri strekke til. Men legg likevel slike tanker om utilstrekkelighet fra deg. Kom, kom, hvem enn du enn er, hvor enn mange ganger du har feilet. Bare kom. Og kom i glede.

«He is a sufi whose religion is God.», sier Hazrat Inayat Khan, og kanskje er det dette som best forklarer både sufismen og sufismens forhold til religion. De største, luftigste og lengste av verdens tanker og filosofier blir her presentert i en ujålet, nær og lavmælt innpakning. Det er sufisme. Det er kjærlighetens religion. «Hun er en sufi som vet hvor hun setter sine bein.»

Og det er nettopp dette store, enkle, jordnære, uforståelige som gjør mystikerne så viktige i vår samtid. Deres altruistiske, uhøytidelige visdom og kjærlighetsfylte, levende hjerter danner en viktig motvekt i et samfunn hvor materialismen har blitt vår viktigste verdi og rettesnor. Sufisme handler om de store tankene og om de små nære følelsene. Om å være tilstede, i livet, i pusten, i kroppen, her og nå. I tillegg snakker sufiene om kjærligheten til alle mennesker, til alle religioner. De snakker om dialog og om fred. De snakker om viktigheten av hvert enkelt individ, om enhet og om skjønnheten i våre sjeler. «Vi følger kjærlighetens religion», sier de og virvler til fengende rytmer og musikk, mens de kjærlig, med sinnet, stryker Moder Jord over kinnene og hvisker at de nok skal passe på henne.

Vestlige sufier fremhever i tillegg at det er på tide å bringe øst og vest sammen. At menneskeheten må forenes og bli til et eneste stort Vi. Alle tider har sitt budskap, sier de. Dette er vår tids budskap. Én verden. Én menneskehet. Enhet i mangfold.